

KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARININ ETKİNLİĞİNDE DEMOGRAFİK YAPININ ETKİSİ: ŞARKİKARAAĞAÇ ÖRNEĞİ*

Dr.Öğr. Üyesi. Mustafa ÖZYÜCEL**

Dr.Öğr. Üyesi. Aykut SEZGİN***

ÖZET

Ülkeler çeşitli makro hedefleri iyi seviyeye getirerek büyüme yoluna doğru ilerleme sağlarlar. Büyüme potansiyelinin gerçekleşmesinin ardından ülkeler, kalkınma faaliyeti içine girerler. Kalkınma sürecinde ülkeler, çeşitli ekonomik argümanları devreye sokarlar. Kalkınma hedeflerinin hayata geçirilebilmesi için ülkeler tarafından çeşitli planlamalar yapılmaktadır. Yapılan bu planlar çerçevesinde çeşitli ekonomik aktörler planlara dâhil olmaktadır. Planlarda yer alan hedeflerin tutturulması için gerekli finansal desteklerin üreticilere sağlanması amaçlanmaktadır. Ele alınan bu finansal desteklerin sağlanmasında merkezi yönetimler maliye politikasından yararlanırlar. Maliye politikası ile birlikte üretime katılanlara çeşitli destekler sağlanmaktadır. Sağlanan bu desteklerin üretime dâhil olması ile birlikte ülke genelinde üretimde artışlar görülecektir. Yapılan bu incelemede kırsal alandaki demografik yapının etkisi ele alınmıştır. Çalışma kapsamında Isparta ili sınırları içinde bulunan Şarkikaraağaç ilçesi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, Kırsal Kalkınma Analizi, Kırsal Kalkınma Politikaları.

JEL Kodu: O10, O18, O21

THE EFFECT OF DEMOGRAPHIC STRUCTURE IN THE EFFECTIVENESS OF RURAL DEVELOPMENT POLICIES: THE EXAMPLE OF ŞARKİKARAAĞAÇ

ABSTRACT

Countries make progress towards the path of growth by improving the various macro objectives. Following the realization of growth potential, countries enter into development activities. In the process of development, countries introduce various economic arguments. In order to realize these development goals, various plans are made by the countries. Within the framework of these plans, various economic actors are included in the plans. It is aimed to provide financial support to the producers in order to meet the targets in the plans. In providing these financial supports, central governments benefit from fiscal policy. Together with the fiscal policy, various supports are provided to the participants. With the inclusion of these supports in production, increases in production can be seen throughout the country. Thanks to the effect these supports provided on production, the production would increase nationwide. In the study, the effect of demographic structure in rural areas is discussed. In the study, the effect of demographic structure in rural areas is examined. In this study, Şarkikaraağaç district in Isparta province is analysed.

Key Words: Development, Rural Development, Rural Development Policies.

JEL Codes: O10, O18, O21

* Bu çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlanan "Ulusal Kırsal Kalkınma Fonlarının Süt Üreticileri Üzerine Etkisi: Şarkikaraağaç İlçesi Süt Üreticilerine Yönelik Bir Araştırma" isimli doktora tezinden yararlanarak hazırlanmıştır.

** Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Yalvaç Büyükkutlu Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, mustafaozyucel@isparta.edu.tr

*** Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, aykutsezgin@sdu.edu.tr

GİRİŞ

Dünya üzerinde yer alan tüm ülkeler gibi Türkiye de ekonomik kalkınma hedefleri üzerine doğru atılımlar yapmaktadır. Ekonomik hamlelerle birlikte ülke içinde belli bir kalkınma hedefinin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Kalkınmanın kırsal alanda başlayarak yürütülmesi faaliyeti olarak da adlandırabileceğimiz kırsal kalkınma; ülke kalkınmasına dinamo etkisi yapabilmektedir. Kalkınma faaliyetinin sağlanabilmesi için birçok ekonomik etkene ihtiyaç vardır. Bu etkenlerin bir araya gelmesiyle birlikte kalkınma faaliyetinin sağlıklı bir şekilde yürütülecektir. Türkiye’de kalkınma faaliyetlerinin sürdürülmesi için çeşitli planlar dâhilinde çalışmalar yapılmaktadır. Bu planlara bağlı olarak çeşitli kamu kurum kuruluşları planlamaya paydaş olarak dâhil olmaktadır. Kırsal kalkınma faaliyetleri kapsamında planlarda yer alan hedeflere ulaşılabilmesi için Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı üretici kesimine çeşitli destekler sağlamaktadır. Yapılan çalışma kapsamında Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın süt üreticilere vermiş olduğu destekler ele alınmıştır. Çalışma kapsamında Şarkikaraağaç ilçesinde süt üretiminde faaliyet gösteren 415 kişiye çeşitli sorular yöneltilerek sağlanan desteklerin etkinliği üzerinde analiz yapılmıştır.

1. KALKINMA VE KIRSAL KALKINMA

Sosyal bilimler alanında milyonlarca insanı etkileyen ve ülkelerin politikalarına rehberlik eden konular sadece ülkelerin belli bir kısmına hitap etmemektedir. Ülkeleri etkileyen konular geniş anlamda küresel olarak ele alınmalı ve incelenmelidir. Ele alınan bu olaylarda insan faktörü olayların bir parçası olarak tanımlanmalıdır. Dünya üzerinde yaşanan olaylara ve zamana bağlı olarak, aynı zaman diliminde farklı ülkeler farklı kavramlar üzerinde durmuşlardır. Geçmiş yıllarda insanların zengin olarak yaşadığı Kuzey Amerika ve Japonya gibi ülkelerde kalkınma kavramı modernleşme kavramı ile bağdaştırılırken, *Büyük Buhran*’ın yaşandığı dönemlerde daha yoksul Amerika gibi ülkelerde kalkınma kavramı yerine yoksulluk kavramı üzerinde durulmuştur (Jonathan 2000: 1).

Kalkınma kavramı zamana ve ülkelerin durumlarına göre farklılık göstermektedir. Kalkınma kavramının daha iyi irdelenmesi için, ülkelerin içinde bulunduğu ekonomik durumların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Kalkınma kavramı toplum nezdinde etki eden olaylara bakış açısıyla şekillenen bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır (Yavilioğlu, 2002:59-60). İnsanların ekonomik yaşamlarını değiştirmek için yapması gereken ekonomik faaliyetleri ele alan kalkınma kavramı geniş bir tanıma aittir. Kalkınma faaliyetini sadece tek bir kriter olarak değerlendirmek sağlıklı olmayabilir. Zamana bağlı olarak ülkelerin ekonomik kalkınma hedeflerinde değişimler olmuştur. Örneğin 1950’lerden 1970’li yılların ortalarına kadar bağımsızlığını kazanan ülkeler, kalkınma hedefleri olarak sanayileşmede ilerlemeyi amaç edinmişlerdir. Bu amaçtan yola çıkarak kamu sektörü ve özel sektör ortak hareket etmişlerdir. Günümüze doğru gelindikçe ülkeler artık kalkınma hedeflerini küresel krizlerle mücadele edebilme olarak gerçekleştirmektedirler (Gönel, 2013: 5-9). Ülkeler, genel kalkınma faaliyetlerini sürdürebilmek için bölgesel ya da kırsal kalkınma faaliyetlerine önem verirler. Kırsal kesimin refahını artırıcı tarımsal ya da tarım dışı sektörlerle ilerlemenin sağlanması olarak adlandırılan kırsal kalkınma, kırsal kesimin kentsel kesime entegresini sağlayan bir ekonomik faaliyettir (Gülçubuk vd., 2015: 2).

2. TÜRKİYE’DE UYGULANAN KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARI

2.1. I. Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1963–1972)

1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatı’nın kurulmasıyla birlikte Türkiye’de planlı ekonomiye geçiş yapılmıştır. Bu çerçevede 1963 yılında Beş Yıllık Kalkınma Planları (BYKP) hayata geçirilmiştir. Bu planda da daha önceki sanayi planlarında olduğu gibi ekonomiye ivme kazandırarak, ülkenin ekonomik açıdan gelişmesi amaçlanmaktadır. Bu planda ekonominin iyileştirilmesi için yatırımların

hızlandırılması, istihdamın artırılması ve milli gelirin arttırılmasına yönelik temel hedefler yer almaktadır. Bu planda bölgesel hedefler olarak da şu hedefler yer almaktadır:

- Nüfusun ülke içinde, kaynaklar ve iktisadi çalışmalara bağlı olarak dengeli bir şekilde dağılımını sağlamak ve yapılacak olan yatırımların ülke içinde dengeli bir kalkınmaya yol açacak şekilde yapılmasına olanak sağlamak,
- En yüksek ekonomik ve sosyal üretkenliğin sağlanacağı noktalara kaynakların öncelikli aktarılmasını ve böylece ülkede genel verimliliğin arttırılmasını sağlamak,
- Planlama hedefleri ve stratejileri çerçevesinde ülke içinde bölgesel dengesizliğin giderilmesini ve geri kalmış bölgelerin kalkındırılmalarını sağlamak (DPT, 1963: 471).

2.2. II. Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1968-1972)

I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan sonra ortaya çıkan II. Beş Yıllık Kalkınma Planı da önceki planda olduğu gibi ülkenin ekonomik ve sosyal olarak ilerlemesini amaçlamaktadır. II. BYKP'nin temel amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- Kişi başına düşen gelirin arttırılması,
- Bölgesel gelişmeye imkân sağlanması,
- İş imkânlarının arttırılması,
- Meydana gelen bu olumlu yansımaların vatandaşlar arasında adil bir şekilde dağıtılarak toplumun ekonomik ve sosyal düzenine katkı sağlaması (DPT, 1968: 2).

Bu planda bölgesel gelişme hedefleri ise şu şekildedir:

- Bölgelerarası dengeli kalkınmayı sağlamak amacıyla hizmet yatırımları, bu yatırımlardan fazla istifade edemeyen KİT'ler vasıtasıyla yapılarak bölgesel kalkınmanın sağlanması. Az gelişmiş bölgelerde yapılacak olan bu yatırımlar önemli şehir merkezlerinde yoğunlaşarak kendi kendine yeten merkezler oluşturulacaktır.
- Az gelişmiş bölgelere devlet tarafından yatırımların sağlanması ve özel sektörün de bu bölgelere yatırım yapması için olanak sağlanması (DPT, 1968: 263).

2.3. III. Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1973–1977)

III. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda diğer planlarda olduğu gibi ekonominin geliştirilmesine yönelik hedefler belirlenmiştir. Bu planda diğer planlardan farklı olarak, her bir sektör kendi içinde ayrı bir şekilde değerlendirilmiştir. Planda şehirleşme sorunu üzerinde durulmuştur. Köy kesiminde yaşayan insanların sorunları ve bunlara ilişkin çözüm yolları da ele alınmıştır. Bu hususta kırsal kesimde yaşayan insanlara çeşitli tarımsal destekleme hedefleri vardır. Bu hedeflerin bazıları şunlardır:

- Üretimi teşvik edilecek olan ürünlerde ucuz girdi ve kolay kredi imkânının sağlanması,
- Talep fazlalığı olan ürünlere sağlanan destekler verilmeyecek, bu ürünleri üreten üreticilere farklı bir ürün üretmelerine olanak sağlanacaktır.
- Destelenecek olan ürünlerde kalite şartı aranacaktır.
- Desteklenme fiyatları ürünün tarımsal özelliğine bağlı olarak ya hasat zamanından önce ya da ekim zamanından önce belirlenecektir (DPT, 1973: 904).

2.4. IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1979-1983)

IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda bölgesel gelişmeye önem verilmiştir. Yine bu plan çerçevesinde Kalkınmada Öncelikli Yörelere uygulamasına geçilmiştir. Bu plan dâhilinde yapılan uygulamalar şu şekildedir:

- Ekonominin bütünleşmesi, sektörel ve bölgeler arası bağların güçlü olmasına ve mal hizmet akımının yoğunlaşmasına bağlı olduğundan dolayı merkezi bir pazarlama yerinin kurulması amaçlanmaktadır.
- Coğrafi olarak geri kalmış olan bölgelerin bu sorunlarından kurtulmaları için kaynaklar kullanılacaktır.
- Yatırımların özendirilmesi sağlanacaktır.
- Kalkınmada Öncelikli Yörelere kapsamında ülke içerisinde geri kalmış olan bölgelerin, özellikle Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgeleri'nin sorunları ele alınarak bunlara çözüm yolu bulunması sağlanacak, yine bu bölgelerde tarım ve hayvancılık kemsinin geliştirilmesi için olanakların sağlanması amaçlanacaktır (DPT, 1979: 292-293).

2.5. V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1985-1989)

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın temel amaçları şu şekildedir:

- Türk Milleti'nin refah artışının sağlanması,
- Dış ticarete ihracat artışının edilmesi,
- Tarımsal üretimin ve ülkenin milli savunma gereklerini sağlayacak olan sanayinin gelişmesi,
- Kalkınmada Öncelikli Yörelere gelişme faaliyetlerinin hızlandırarak genç işsiz nüfusunun azaltılması (DPT, 1985: 1).

Beşinci Kalkınma Planı'nda bölgesel gelişme faaliyetlerine yer verilerek, Kalkınmada Öncelikli Yörelere üzerinde durulmuştur. Plan dâhilinde bu hususlar üzerinde alınan kararlardan bazıları şu şekildedir.

- Ekonomik açıdan gelişme potansiyeli olan ve sektörel bazda belli bir potansiyele bağlı bölgelerde kaynakların etkin olarak kullanılması için planlama yoluna gidilecektir.
- Bölge planları, gelişme potansiyeli olan bölgelerde bölge kaynakları göz önüne alınarak, bölgenin dinamikleri çerçevesinde yapılacaktır.
- Belirlenen bölgelerde yatırımların planlamasını Devlet Planlama Teşkilatı yapacaktır.
- Ülke içerisinde fazla göç veren bölgelerde çeşitli istihdam imkânları sağlanarak ülke içi göç sorununa çözüm bulunacaktır.
- Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgeleri başta olmak üzere, Kalkınmada Öncelikli Bölge kapsamındaki yerlerde kalkınma faaliyetleri hızlandırılacaktır.
- K.Ö.Y. (Kalkınmada Öncelikli Yörelere)kapsamında yer alan bölgelerde sadece büyük sanayi işyerlerinin değil, düşük emeğe dayalı üretim yapan işyerlerinin de desteklemesi faaliyetlerinde bulunulacaktır.
- Teşvik tedbirleri öncelikli iller ve sektörler göz önüne alınarak uygulamaya konulacaktır. Bu yerlerde eksikliği hissedilen alt yapı ve üst yapı yatırımları devlet tarafından yapılacaktır (DPT, 1985: 161-164).

2.6. VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1990-1994)

VI. Beş Yıllık Kalkınma Planının amaçları aşağıdaki şekildedir:

- Hızlı ve dengeli bir kalkınma için, bölgelerarası gelişmişlik farkının giderilmesi ve işsizliğin azaltılması,
- Ülke kaynaklarını etkin kullanarak ülke içinde istihdam artışına katkıda bulunmak,
- Tarımda modernleşmeyi sağlayarak tarım ürünlerinde ihracatın artmasını sağlamak,
- Kırsal kesimde yaşayan kişilerin yapmış oldukları üretim faaliyetlerinin değerlendirmesini sağlamak ve bu yerlerde yaşayan kişilerin gelirlerinde artışta bulunmak,
- K.Ö.Y. kapsamında yer alan bölgelerin diğer bölgelerle kalkınma farklılıklarının giderilmesini sağlamak (DPT, 2174: 1-3).

VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda bölgesel gelişme ve K.Ö.Y için çeşitli hedefler belirlenmiştir. Bu hedeflerden bazıları şunlardır:

- Bölgeler arası kalkınmanın dengeli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak,
- Metropol şehirlere yapılan göçün önlenmesi için metropolit şehirler dışında yer alan merkezi nitelikteki yerlerin desteklenmesini sağlamak,
- Sanayinin bölgelerarasında dengeli bir şekilde yapılmasına dikkat edilecek ve sanayinin gelişmesi için organize sanayi bölgeleri bölgelerin gelişme potansiyeline bağlı olarak kurulacaktır.
- Bölgesel kalkınmada politikaları izlenirken Avrupa Topluluğu'nun yürütmüş olduğu politikalar göz önüne alınacaktır (DPT, 2174: 318).

2.7. VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1996-2000)

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın amaçları aşağıdaki şekildedir:

- Türkiye'yi dünya devletleri arasında gelişmiş bir ülke konumuna getirmek,
- Yaşam kalitesinin ve gelir seviyelerinde iyileştirilmenin sağlanması,
- Sanayinin büyümesi, istihdamın artırılması ve teknolojiye atılımların yapılması,
- Kişiyi özgü eğitim verilerek eğitim seviyesinin artırılması,
- Kişilerin sosyal güvenlik ve sağlık hizmetlerine ulaşımını sağlayarak, ülkenin sağlık hizmetlerinde kalitenin artırılmasını sağlamak (DPT, 1996: 31).

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda önceki planlarda yer alan bölgesel kalkınmanın gerçekleştirilmesine yönelik çabalar vardır. Bu planda Türkiye içinde yer alan ve geri kalmış olan illerden oluşan K.Ö.Y kapsamındaki yerlerde, özellikle birinci derecede kalkınmada öncelikli yerlerde etkin bir kamu maliyesi politikası izleyerek bu bölgelerin gelişmesine imkân sağlanması amaçlanmaktadır. Bu plan kapsamında 1994 yılında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Acil Eylem Planı uygulamaya konulmuştur (DPT, 1996: 183).

2.8. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (2001-2005)

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; Türkiye'nin Avrupa Birliği yolunda ilerleyerek, dünya ile bütünleşen bir ülke haline gelmesi ve ekonomik olarak da Maastricht Kriterlerini yerine getirerek ekonomik olarak refahın sağlanması amaçlanmaktadır (DPT, 2000: 25). Bu planda bölgesel gelişme için alınan tedbirler, VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile hemen hemen aynı unsurları içermektedir. Kırsal kalkınma için ise alınan tedbirlerin bazıları şunlardır:

- K.Ö.Y.'de eğitim ve sağlık hizmetlerinin artırılarak, burada görev yapan kamu personellerinin buralarda kalmasını teşvik etmek,
- K.Ö.Y.'lerde istihdamı artırıcı hizmetlerin yapılmasına öncelik verilmesi,
- OHAL ve K.Ö.Y. kapsamında yer alan bölgelerde ilave teşvik imkânları sunmak,
- K.Ö.Y.'lerde tarım ve hayvancılığın gelişmesi ve bu sektörlere bağlı sanayi faaliyetlerinin desteklenmesi (DPT, 2000: 70).

2.9. IX. Kalkınma Planı Dönemi (2007-2013)

Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde ülkenin rekabet gücünün artırılması, ülkedeki istihdam sorununun çözülmesi, ülke içinde beşeri sermayenin iyileştirilmesi, bölgesel dengesizliğin giderilmesi ve kamu kaynaklarında etkinliğin sağlanması gibi bazı temel amaçlar bulunmaktadır (DPT, 2006: 2).

Bu planda da diğer planlarda olduğu gibi bölgesel dengesizliğin giderilmesi ve kırsal kalkınmanın sağlanması için çözüm yolları bulunmaya çalışılmıştır. Bu hususta yapılan çalışmaların bazıları şunlardır:

- Ülkenin AB'ye uyum sürecinde bölgesel gelişmeye ilişkin politikalarda değişikliğe giderek, ülkenin AB fonlarından istifade edebilmesi için bir altyapı oluşturulması hedeflenmiştir.
- Ülke içinde AB'ye uyumlu istatistikî bölge sınıflandırılması yapılmıştır. 2002 yılında yapılan bu sınıflandırma *Düzey 3* halinde yapılmıştır.
- AB'ye uyum sürecinde kırsal kesimde yaşanan uyum sorununu ortadan kaldırmak için, 2006 yılında Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi uygulamaya konmuştur.
- Kırsal kesimde yaşanan tarım sektöründeki verimsizlik sorununa karşın, çiftçilerin örgütlenmeleri ve tarımsal arazilerde tapulaşmaya gidilmesi amaçlanmıştır (DPT, 2006: 46-49).

2.10. X. Kalkınma Planı Dönemi (2014-2018)

Onuncu Kalkınma Planı ile Türkiye'nin; mutlak yoksulluk sorununu çözmüş, yüksek gelire sahip olan bir ülke haline gelmesi amaçlanmaktadır (DPT, 2013: 27). Onuncu kalkınma planında kırsal kalkınma için alınan kararlardan bazıları şunlardır:

- Kırsal kesimde yaşayan insanların asgari gelir seviyelerini ülke ortalamasına yaklaştırmak,
- Kırsal kesimin coğrafi yapısını göz önünde bulundurarak, bu bölgelere arz yönlü ve yenilikçi yatırımların yapılması sağlamak,
- Kırsal kesimde istihdamın artırılması, yaşam seviyesinin yükseltilmesi gibi koşulların değiştirilerek kırsal kesimin iş ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi gibi amaçlar hedeflenmiştir (DPT, 2013: 135).

Uygulamaya konulan bu kalkınma planlarının dışında, küreselleşme olgusuyla birlikte diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de yakın zamanlarda tarımsal politikalarda değişiklikler olmuştur. Ülkeler bu süreçle birlikte ulusal politikalar yerine uluslararası politikalar uygulamaya başlamışlardır. Türkiye'de de bu süreçte birtakım değişiklikler olmuştur. Tarımda kullanılan değişken girdilere verilen sübvansiyonlar kaldırılmış, pazar fiyatı uygulaması ise daraltılmıştır. Bu uygulamaların yanı sıra çiftçilerin yaşayacağı gelir kayıplarının önüne geçilmesi için ise çiftçilere doğrudan gelir desteği (DGD) uygulamasına geçilmiştir. Doğrudan gelir desteğinin, piyasa mekanizması ve üretim kararları üzerinde etkisi oldukça azdır ya da bu mekanizmaların üzerinde hiç etki etmemektedir. Doğrudan çiftçilere yapılan bu uygulamada, genel bütçeden çiftçilere bir parasal akım söz konusudur. Doğrudan gelir desteğinde asıl amaç piyasaların daha aktif hale gelmesidir. Yine bu süreçte üretim ve ticaret

üzerinde oluşabilecek karmaşıklığın da önüne geçilmesi hedeflenmektedir (Ören ve Binici, 2004: 53-54). Tarım sektöründe yaşanan değişikliklere bağlı olarak Türkiye’de tarımsal alanda birçok değişiklikler olmuştur. Bu çerçevede 2010–2014 yılları arasında tarımsal alanda çeşitli uygulamalar ortaya konulmuştur. 2010–2014 yılları arasında Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından tarım alanında planlar yapılmıştır. Bu planların bazıları şunlardır:

- Tarım havzaları üretim ve destekleme modelinin oluşturulması,
- Kırsal kalkınma hamlesinin ortaya çıkarılması,
- Hayvancılığın öncü sektör olarak ele alınması,
- Tarımın birçok faaliyetlerinde kredi faiz oranının sıfıra indirilmesi ve yine birçok tarımsal faaliyet konularında faizsiz kredi imkânının sağlanması,
- Tarım arazilerinin korunmasına yönelik işlemler,
- Arazi toplulaştırma çalışmalarına hız kazandırılmıştır (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2013: 13).

Bu stratejilere bağlı olarak gerçekleştirilecek hedefler için, 2017 yılı Doğrudan Gelir Desteği uygulamasıyla çiftçilere verilen destekler aşağıdaki biçimdedir.

- Toprak analiz desteği en az 50 dekar (de.) arazilerde yapılacak olup, 50 de. araziler için yapılacak olan toprak analizleri için Toprak Analiz Laboratuvarlarına 40 TL ödeme gerçekleştirilir.
- Buzağı desteği olarak 350 TL/baş, buzağı soy kütüğüne ise 500 TL verilecek.
- Su sıkıntısı olan yerlerde mercimek ve nohut için fark ödemesi desteğine; fiğ, macar fiği, mürdümük için yem bitkileri desteğine %50 ilave destek ödenecek.
- Birlikler üzerinden ödenen Hayvancılık Destekleri 2017 yılı itibariyle üreticilere doğrudan ödenecek.
- Fark ödemesine konu ürünlerde dekara verilecek primlerde yeni düzenlemeler yapıldı. Mevcut düzenlemeyle kilogram başına verilen kütlü pamuk fark ödemesi desteği 75 kuruş, Ayçiçeği 40 kuruş, soya fasulyesi 60 kuruş, kanola 50 kuruş, aspir 55 kuruş, zeytinyağı 80 kuruş ve çay 13 kuruş, kuru fasulye, nohut ve mercimek ise 30 kuruş olarak belirlenmiştir (Resmi Gazete, 2017/10465: 2-10).

1960 yılından itibaren Türkiye’de Devlet Planlama Teşkilatı’nın kurulmasıyla birlikte, Türkiye’de 1963 yılında ilk Beş Yıllık Kalkınma Planı uygulamaya konulmuştur. 1963 yılından itibaren başlayarak günümüze kadar on adet kalkınma planı faaliyete geçmiştir. Planların yapılış zamanlarına ve ülkenin mevcut ekonomik durumlarına bağlı olarak planlarda değişik sektörlere ağırlık verilmiştir. Türkiye’de mevcut bölgesel gelişme potansiyelleri ise yapılan kalkınma planlarının çoğunda yer almıştır. Bölgesel kalkınma faaliyetlerinde, üreticilerin ürettikleri ürünlerin alınması ve “Kalkınmada Öncelikli Yörelere” uygulaması ile kalkınma hedefi sağlanmaya çalışılmıştır. İlerleyen zamanla birlikte Türkiye’nin AB serüvenine bağlı olarak da bölgesel kalkınma uygulamalarında değişiklikler olmuştur. Bu kapsamda Türkiye’de bölge sınıflandırılmasına gidilerek daha çok verim sağlanması amaçlanmıştır. Yapılan planlar toplu bir şekilde değerlendirildiğinde Türkiye’nin makro ekonomik kriterleri sağlamak için çeşitli ekonomik araçları kullandığını görmekteyiz.

3. KALKINMA VE NÜFUS

Nüfus ekonomik anlamda ülkeler açısından büyük rol oynamaktadır. Son zamanlarda üretimde her ne kadar teknoloji faktörü ön plana çıksa da, emek faktörü de üretimde ana etmenlerden biridir. Ülkeler nüfus artışlarını her zaman olumlu karşılamaktadır. Günümüzde bazı toplumlarda nüfus artış hızı düşük seyretmektedir. Örnek olarak İngiltere yaşlı bir nüfus yapısına sahiptir. Türkiye’de ise genç nüfus ön plana çıkmaktadır. İngiltere’nin gelecekte de nüfus artış hızı aynı seyri izlerse, gelecekte İngiltere’de emek açığı ortaya çıkacaktır. Nüfusun seyir hızlarına göre; nüfusun artışına olumlu yaklaşan ya da nüfus artış hızına karşıt olan görüşler ortaya çıkmaktadır. Nüfus artış hızından yana olan görüşler şunlardır;

- Sınırlı nüfus, yapısal değişmelere etki ederek kalkınmanın gecikmesine neden olur.
- Sınırlı nüfustan dolayı insan ihtiyaçlarında fazla bir değişme olmaz, bundan dolayı üretim tekniği ya fazla değişmez ya da sabit kalır.
- Sınırlı nüfus, işbölümü üzerinde olumsuz etki yaratır, rekabetin azalmasına neden olur.
- Nüfusu az olan yerlerde alt yapı yatırımlarının yüksekliğinden dolayı kişi başına düşen üretim maliyeti yüksektir.
- Nüfusu az olan ülkelerde yaşlı nüfus gelecek için tehdit oluşturmaktadır.
- Nüfusun arttığı ülkelerde sermayede hareketlilik gözüktür ve bu durum üreticiden tüketiciye doğru yansır, tüketimde artış meydana gelir (Yanardağ ve Özgen, 2003: 4).

Nüfus artış hızına karşıt olan görüşler ise şunlardır:

- Nüfusun artış gösterdiği ülkelerde şayet sermaye malları aynı düzeyde kalırsa insanların yaşam kalitesinde düşme meydana gelebilmektedir.
- Nüfusun artış hızının yüksek olduğu ülkelerde yetersiz sermaye hareketleri ortaya çıkar. Buna ilaveten bireyler tarafından gösterilen yetersiz tasarrufların da ileride istihdam azlığına neden olacağı söylenebilir.
- Bir ülkede nüfus artış hızı eğer sermaye artış hızından daha fazla ise ileride o ülkede yoksulluk görülebilir.(Özgüven, 1988: 57).

Nüfus, ülkelerin kalkınma çabalarında etkin rol oynamaktadır. Bu yüzden ülkeler nüfus oranlarının artış hızlarının pozitif yönde olmasını istemektedirler. Tek başına nüfus artış hızı ülkeler açısından yeterli değildir; bununla birlikte nüfusun eğitim ile taçlandırılması gerekmektedir. Yeterli bilgi düzeyine sahip olmayan ülkeler, eğitim düzeyi yüksek olan ülkelere nazaran katma değerleri daha düşük olmaktadır.

4. ŞARKIKARAAĞAÇ İLÇESİNİN DEMOGRAFİK YAPISI

Isparta ili sınırları içinde yer alan Şarkikaraağaç ilçesi 1878 yılında ilçe statüsüne kavuşmuş olup, bu statüsü Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Şarkikaraağaç ilçesi Isparta-Konya yolu güzergahında bulunur. İlçe, her ne kadar Akdeniz Bölgesi içinde yer alsa da ilçede karasal iklim görülmektedir (<http://www.sarkikaraagac.gov.tr/>). Geçiminin büyük çoğunluğunu tarım ve hayvancılıkla sağlayan ilçenin demografik yapısına ait bazı veriler aşağıdaki tablolarda belirtilmiştir:

Tablo 1. Şarkikaraağaç İlçesinin Nüfusu (2018)

	Belediye, Köy ve Mahalle Nüfusları	
	Erkek	Kadın
Isparta(Şarkikaraağaç/Şarkikaraağaç Bel.)-2140	4.952	5.066

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>

Adrese Dayalı Nüfus Sistemine göre Şarkikaraağaç ilçesinin 2018 yılı içinde nüfusu (Bkz. Tablo 1) 10.018 kişidir. Nüfusun %50,56'sını kadın nüfusu, %49,44'ünü ise erkek nüfusu oluşturmaktadır.

Tablo 2. Şarkikaraağaç İlçesinin Cinsiyete Göre Eğitim Düzeyi

Bitirilen Eğitim Düzeyi (2018)	Erkek ve 15+ Yaş ve Bilinmeyen	97
	Erkek ve 15+ Yaş ve Doktora	12
	Erkek ve 15+ Yaş ve Lise Ve Dengi Meslek Okulu	2.913
	Erkek ve 15+ Yaş ve Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	234
	Erkek ve 15+ Yaş ve Okuma Yazma Bilmeyen	105
	Erkek ve 15+ Yaş ve Ortaokul Veya Dengi Meslek Ortaokul	1.452
	Erkek ve 15+ Yaş ve Yüksek Lisans (5 Veya 6 Yıllık Fakülteler Dahil)	87
	Erkek ve 15+ Yaş ve Yüksekokul Veya Fakülte	1.248
	Erkek ve 15+ Yaş ve İlkokul	3.025
	Erkek ve 15+ Yaş ve İlköğretim	1.193
	Kadın ve 15+ Yaş ve Bilinmeyen	104
	Kadın ve 15+ Yaş ve Doktora	5
	Kadın ve 15+ Yaş ve Lise Ve Dengi Meslek Okulu	1.517
	Kadın ve 15+ Yaş ve Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	872
	Kadın ve 15+ Yaş ve Okuma Yazma Bilmeyen	782
	Kadın ve 15+ Yaş ve Ortaokul Veya Dengi Meslek Ortaokul	1.046
	Kadın ve 15+ Yaş ve Yüksek Lisans (5 veya 6 Yıllık Fakülteler Dahil)	44
	Kadın ve 15+ Yaş ve Yüksekokul Veya Fakülte	839
	Kadın ve 15+ Yaş ve İlkokul	4.473
	Kadın ve 15+ Yaş ve İlköğretim	1.120

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr>

Tablo 2'ye göre ilçede okuma–yazma derecesi yüksektir. İlçe genelinde nüfusun büyük bir çoğunluğu ilköğretim seviyesinde okuma yazma derecesine sahiptir. İlçede ikamet eden kişiler arasında lisans, yüksek lisans ve doktora derecesine göre eğitim almış kişiler, genel nüfus içinde oransal olarak düşük oranda kalmaktadır.

5. ŞARKIKARAAĞAÇ İLÇESİNİN DEMOGRAFİK YAPISININ KIRSAL KALKINMAYA ETKİSİ

Bu bölümde Şarkikaraağaç ilçesinin demografik yapısı ile tarımsal kalkınma amaçlı devlet tarafından sağlanan destekler arasında ilişki olup olmadığı incelenmektedir. Yapılan çalışmada Şarkikaraağaç ilçesinde devlet desteğinden yararlanan süt üreticileri ele alınmıştır. Çalışma kapsamında 415 kişiye yararlandıkları devlet desteği ile ilgili çeşitli sorular yöneltilmiştir. Bu amaçla oluşturulan ilk

hipotezde Şarkikaraağaç ilçesinin yaş profilinin devlet tarafından sağlanan desteklerin süt üretimini teşvik etme durumunu etkileyip etkilemediği test edilmiştir. İkinci hipotezde ise yine yaş profiline göre süt üretimi faaliyetlerinin sağlandığı hayvan sayısı ve sütleri piyasaya sürme şekli arasında ilişki olup olmadığı test edilmektedir.

Tablo 3. Doğum Tarihinin Devlet Tarafından Sağlanan Desteklerin Süt Üretimine Teşvik Etme Durumuna göre Dağılımı ve İlişki Testi

		Devlet tarafından sağlanan desteklerin süt üretimine teşvik etme durumu				X ²	p
		Evet		Hayır			
		n	%	n	%		
Doğum tarihi	1960 ve altı	23	71,9	9	28,1	3,179	0,528
	1961-1970	78	81,3	18	18,8		
	1971-1980	117	76,5	36	23,5		
	1981-1990	80	83,3	16	16,7		
	1990 üstü	21	75,0	7	25,0		

*p<0,05 anlamlı ilişki var, p>0,05 anlamlı ilişki yok

Tablo 3'te katılımcıların doğum tarihi ile devlet tarafından sağlanan desteklerin süt üretimine teşvik etme durumu arasındaki ilişki analizi sonuçları görülmektedir. Yapılan anket çalışmasına bağlı olarak 28-38 yaş aralığında üreticiler ise diğer yaş gruplarına göre devlet desteklerini diğer arkadaşlarına daha çok önermektedirler. Doğum tarihi ile devlet tarafından sağlanan desteklerin süt üretimine teşvik etme durumu arasındaki ilişki için yapılan *Kikare testine göre*; doğum tarihi ile devlet tarafından sağlanan desteklerin süt üretimine teşvik etme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Yapılan anket çalışmasında; Isparta ili Şarkikaraağaç ilçesinde yer alan üreticilerin yaşları ile bunun süt üretimine etki etme durumu arasında bir bağlantı kurulamamıştır. Yapılan çalışmada kişilerin yaşlarının ürettikleri süt miktarları üzerine herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.

Tablo 4. Doğum Tarihinin Süt Üretimi Faaliyetlerinin Sağlandığı Hayvan Sayısına göre Dağılımı ve İlişki Testi

		Süt üretimi faaliyetinin sağlandığı hayvan sayısı										X ²	p
		20 ve altı		21-40		41-60		61-80		80 üstü			
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Doğum tarihi	1960 ve altı	16	50,0	8	25,0	4	12,5	4	12,5	0	0,0	18,401	0,001*
	1961-1970	37	38,5	32	33,3	11	11,5	9	9,4	7	7,3		
	1971-1980	74	48,4	36	23,5	25	16,3	10	6,5	8	5,2		
	1981-1990	34	35,4	24	25,0	19	19,8	12	12,5	7	7,3		
	1990 üstü	15	53,6	4	14,3	6	21,4	3	10,7	0	0,0		

*p<0,05 anlamlı ilişki var, p>0,05 anlamlı ilişki yok

Tablo 4'te katılımcıların doğum tarihi ile süt üretimi faaliyetlerinin sağlandığı hayvan sayısı arasındaki ilişki analizi sonuçları görülmektedir. Doğum tarihi ile süt üretimi faaliyetlerinin sağlandığı hayvan sayısı arasındaki ilişki için yapılan *Kikare testine göre*; doğum tarihi ile süt üretimi faaliyetlerinin sağlandığı hayvan sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun 20 ve altı sayıda hayvanı bulunmakla birlikte 20 ve altı sayıda hayvanı olanlar en çok 1960 ve altı doğum tarihine sahip kişilerdir (%50,0).

Tablo 5. Üretilen Sütleri Piyasaya Sürme Türünün Süt Üretimi Faaliyetinin Sağlandığı Hayvan Sayısına göre Dağılımı ve İlişki Testi

		Üretilen sütleri piyasaya sürme türü								X ²	p
		Bireysel satış vasıtasıyla		Firmalar vasıtasıyla		Süt birlikleri vasıtasıyla		Diğer			
		n	%	n	%	n	%	n	%		
Süt üretimi faaliyetinin sağlandığı hayvan sayısı	20 ve altı	10	5,7	11	6,3	154	87,5	1	,6	Test yapılamaz	
	21-40	5	4,8	19	18,3	71	68,3	9	8,7		
	41-60	9	13,8	6	9,2	43	66,2	7	10,8		
	60 üstü	0	0,0	17	28,3	39	65,0	4	6,7		

*p<0,05 anlamlı ilişki var, p>0,05 anlamlı ilişki yok

Tablo 5'te de katılımcıların üretilen sütleri piyasaya sürme türü ile süt üretimi faaliyetinin sağlandığı hayvan sayısı arasındaki ilişki analizi sonuçları görülmektedir. Üretilen sütleri piyasaya sürme türü ile süt üretimi faaliyetinin sağlandığı hayvan sayısı arasındaki ilişki için *Kikare testi* frekansın az olması nedeniyle yapılamamaktadır. Yapılan anket çalışmasında; Isparta ili Şarkıkaraağaç ilçesinde yer alan üreticilerin ürettikleri sütleri üretim miktarları ne kadar olursa olsun ağırlıkla süt birlikleri vasıtasıyla piyasaya sürdükleri sonucuna varılmıştır.

SONUÇ

Makro ekonomik dengelerin tutturulması tüm ülkeler açısından arzulan bir durumdur. Ülkelerin bu hedeflere ulaşabilmesi için çeşitli ekonomik araçları kullanırlar. Kullanılan bu araçlarda etkinliğin sağlanması önemli hale gelmiştir. diğer ülkeler gibi Türkiye de makro hedeflerin tutturulmasında çeşitli araçlar kullanılmaktadır. Türkiye'de hem ülke gelirinin hem de üretimin artırılması için çeşitli destekler hayvansal üretim yapan üreticilere sağlanmaktadır. Üretici kesimine sağlanan destekler birçok kamu kurumu tarafından sağlanmaktadır. Yapılan çalışma gereği destek sağlayan kurumlar içinde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın temin ettiği destekler ve bu desteklerin demografik yapı üzerinde etkisi ele alınmıştır. Ele alınan bu çalışmada Şarkıkaraağaç ilçesi örnek olarak alınmıştır. Yapılan çalışma sonucuna göre, yaş faktörünün üreticilerin süt üretim düzeylerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Buna karşılık 28-38 yaş aralığında üreticiler ise diğer yaş gruplarına göre devlet desteklerini diğer arkadaşlarına daha çok destekleme yoluna gidip, yakın çevresine bu destekleri anlatma çabasına gitmişlerdir. 59 yaş ve daha üstü yaş grubuna ait üreticilerin ise üretim yaptıkları hayvan sayısı 20 ve daha altı sayıdadır. Şarkıkaraağaç ilçesinde süt üretiminde bulunan üreticiler hangi yaş grubunda olursa olsun büyük bir çoğunluğu ürettikleri sütleri piyasaya süt birlikleri vasıtasıyla piyasaya sunmaktadırlar.

Çalışmada; devlet tarafından verilen tarımsal destekler bağlamında, yaş gruplarının destekleri etkileyecek yönde bir role sahip olmadığı görülmektedir. Tarımsal destek alan ve hayvan sayısı daha fazla olan, dolayısıyla daha büyük ölçekte üretim yapan kitlenin görece genç nüfus olduğu düşünülürse, teşvik mekanizmalarının bu yaş gruplarının farkındalığını artıracak şekilde dizayn edilmesi gerektiği sonucuna varılabilmektedir. Özellikle süt birliklerine üye olan tarımsal üreticilerin görece gençlerden oluşması, tarımsal üretimde birlikte hareket etmenin önemini bu kitlenin fark ettiğini göstermektedir.

Çalışmadaki sonuçlara göre, Şarkıkaraağaç ilçesinin demografik yapısının literatürde belirtilen sınırlı nüfus yapısına benzediği söylenebilir. Üretim tekniğinin belli yaş gruplarında belli özellikler göstermesi, sınırlı nüfus yapısının bir sonucudur. Şarkıkaraağaç örneğinde; genç nüfusun üretim yapısının birbirine benzemesi ancak hayvan sayısı bakımından daha rekabetçi olması ve nüfusun yavaş artmasına rağmen sermaye malları (hayvan sayısı) sayısının artması yerel kalkınma açısından ümit vericidir.

Demografik yapının ve yaş gruplarının tarımsal kalkınma üzerinde eğitim odaklı bir bakış açısıyla etkin role sahip olacağı açıktır. Bu anlamda hayvancılık sektöründe de üreticilerin daha fazla bilinçlenmesi ve devletin sağlamış olduğu olanakların daha iyi anlatılması sağlanırsa, sektörde gelecek dönemlerde üretimsel bir artışın gerçekleşmesi kaçınılmaz olacaktır.

KAYNAKÇA

- Çetin M. (2009). Kaldor Büyüme Yasasının Ampirik Analizi: Türkiye ve AB Ülkeleri Örneği (1981-2007), Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi (C.X I,S I, 2009).
- Devlet Planlama Teşkilatı, I. BYKP, OCAK, 1963
- Devlet Planlama Teşkilatı, II. BYKP , (1968-1972)
- Devlet Planlama Teşkilatı, III. BYKP (1973-1977)
- Devlet Planlama Teşkilatı, IV. BYKP (1979-1983)
- Devlet Planlama Teşkilatı, V.BYKP (1985-1989)
- Devlet Planlama Teşkilatı, VI. BYKP (1990-1994)
- Devlet Planlama Teşkilatı, VII. BYKP (1996-2000)
- Devlet Planlama Teşkilatı, VIII. BYKP (2001-2005)
- Devlet Planlama Teşkilatı, IX. KP (2007-2013)
- Devlet Planlama Teşkilatı, X. KP, ANKARA, 2013.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2008). IX. BYKP, Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- Jonathan M. H. (2000). Basic Principles of Sustainable Development, June 2000, Tufts University, Medford MA 02155, USA.
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (2013). 2013 Yılı Performans Programı, Ankara.
- Gönel D. F. (2013). Kalkınma Ekonomisi, Ankara: Efil Yayınevi (2. Baskı).
- Gülçubuk B. vd. (2015). Kırsal Kalkınma Paradigması ve Yeni Arayışlar, Türkiye Ziraat Mühendisliği VIII. Teknik Kongresi (Tam Metin Bildiri) Yayın No: 1378492.
- <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>
- Kaynak M. (2014). Kalkınma İktisadı, Gazi Kitapevi, 5. Baskı, Ankara.
- Ören N. M., Binici T. (2004) Doğrudan Gelir Desteği Uygulamasının GAP Alanı Tarımsal Yapı ve Gelirlerine Etkileri, Türkiye VI Tarım Ekonomisi Kongresi 16-18 Eylül, Tokat.
- Ören N. M., Binici T. (2004). Doğrudan Gelir Desteği Uygulamasının GAP Alanı Tarımsal Yapı ve Gelirlerine Etkileri, Türkiye VI Tarım Ekonomisi Kongresi 16-18 Eylül, Tokat.
- Özgüven A. (1988). İktisadi Büyüme İktisadi Kalkınma Sosyal Kalkınma Planlama ve Japon Kalkınması, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Resmi Gazete, 2017/10465: 2-10.
- Sanderson, W.C. (1980). Economic-Demographic, Simulation Models: A Review Of Their Usefulness For Policy Analysis, Iasa Research Report May, s: 12-14.
- Yavilioğlu, C. (2002). Kalkınmanın Anlambilimsel Tarihi ve Kavramsal Kökenleri, C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:3, Sayı:1, s: 59-77.
- Yanardağ Ü. ve Özgen Ü. (2003). Nüfus Kavramı ve Türkiye’de Nüfusun Gelişim Sürecinin Değerlendirilmesi, Mevzuat Dergisi Yıl 6 Sayı 66.
- www.sarkikaraagac.com.tr
- www.tuik.gov.tr